

ВІДГУК

офіційного опонента Горбатюка Романа Михайловича про дисертацію та автореферат Дудукалової Олександри Сергіївни «Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи. Професійна підготовка педагогічних працівників регламентована законодавчими документами та державними галузевими стандартами, які є орієнтирами освітянам для цілеспрямованого планування й організації освітнього процесу, змісту професійної підготовки, вибору методів і засобів, прогнозування результатів тощо. Сучасна теорія навчання фахівців для педагогічної освіти все частіше звертається до професійних характеристик особистості, підготовка фахівців здійснюється в напрямі підвищення кваліфікації випускників, рівня їх освіти, здатності до конкуренції на ринку праці, формування навичок саморозвитку та відповідальності в рамках обраної професії. Дослідження Дудукалової Олександри Сергіївни присвячено проблемі посилення кадрового потенціалу системи професійної (професійно-технічної) освіти та галузі економіки, а саме формуванню готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності.

Зазначимо, що для постановки і розгляду на дисертаційному рівні вказаної проблеми були відповідні підстави, а саме: наявність низки суперечностей, які мають місце в сучасній світовій практиці, відсутність обґрунтованих теоретичних і методичних матеріалів, які б сприяли вирішенню вказаної проблеми на системному рівні.

Наукова новизна одержаних результатів

Цінним у роботі є те, що уперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено дієвість структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності, яка складається з цільового, методологічного, змістово-

процесуального та оцінно-результативного блоків; забезпечує результат, яким є сформована готовність майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності; передбачає запровадження оновленого змісту, форм організації освітнього процесу, методів і засобів навчання; реалізується завдяки створенню психолого-педагогічних умов (спрямованість мети та завдань освітнього процесу на формування здатності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю приймати обґрунтовані рішення в професійній діяльності; систематичне використання різнорівневих спеціалізованих задач і практичних проблем професійної (професійно-технічної) освіти та галузі економіки в циклі дисциплін професійної та практичної підготовки; застосування форм, методів і засобів творчої взаємодії учасників освітнього процесу; організація психолого-педагогічного супроводу майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю в досягненні очікуваних результатів); визначено зміст поняття «формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності»; уточнено поняття «готовність майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності», тлумачення якого орієнтоване на предмет дослідження; критерії та показники готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного.

Важливо, що у дисертації удосконалено зміст професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю завдяки оновленню практично-орієнтованої складової навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки.

Подальшого розвитку набули наукові ідеї щодо професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю на основі системного, синергетичного, компетентнісного, інтегративного, задачного та творчого підходів.

Отже, наукова новизна одержаних результатів викладається стисло та аргументовано, усі необхідні елементи сформульовано коректно.

Ступінь обґрунтованості

Дисертаційна робота О. С. Дудукалової виконана на достатньому фактичному матеріалі: у дослідженні взяли участь 254 здобувачі вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (економіка) Бердянського державного педагогічного університету, Української інженерно-педагогічної академії, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Херсонського державного аграрного університету. Здобувачка здійснювала дослідження відповідно до тематичного плану Бердянського державного педагогічного університету в межах наукової теми «Підготовка майбутніх фахівців у ракурсі інноваційних тенденцій розвитку сучасної професійної освіти». Достовірність висновків і результатів ґрунтуються на підставі використання комплексної системи оцінювання навчальних досягнень студентів з використанням загальноприйнятих критеріїв математичної статистики. Отримані висновки дисертації конкретні і повністю відповідають зазначеним завданням дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми та доцільність її наукової розробки; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; схарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про впровадження й апробацію результатів дослідження, відомості про публікації, в яких відображено основні теоретичні положення, висновки дисертаційного дослідження, а також подано його структуру.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності»** – розкрито сутність базових понять дослідження та особливості формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності; визначено сутність та структуру готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності, схарактеризовано критерії, показники та рівні її вияву; обґрунтовано

методологічні підходи і принципи у формуванні готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності.

Визначено основні функції професійної діяльності інженерів-педагогів економічного профілю: дидактична, розвивально-виховна, методологічна комунікативна, проектувальна, науково-дослідна, виробничо-технологічна, діагностична, успішність виконання яких залежить від володіння інтегрованими знаннями та вміннями розв'язувати задачі та проблеми як педагогічної, так і економічної діяльності на передбачуваних посадах. Виявлено, що місце працевлаштування та посади обумовлюють виникнення професійних труднощів інженерів-педагогів економічного профілю, які потребують визначення шляхів їх подолання.

Результати констатувального експерименту дозволили виявити поточний стан сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності. Отримані дані підтвердили необхідність перегляду традиційної професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю, що виявило потребу в переосмисленні методологічних підходів та їх ролі у формуванні готовності здобувачів вищої освіти до професійної діяльності.

У другому розділі – **«Моделювання процесу формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності»** – представлено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності та психолого-педагогічні умови її реалізації.

Теоретично обґрунтовано та розроблено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності, реалізація якої здійснювалась у три етапи: початковий (адаптація), основний (стабілізація) та завершальний (спеціалізація).

Реалізація психолого-педагогічних умов в освітньому процесі задає алгоритм дій щодо досягнення результатів оволодіння теоретичними знаннями, практично-зорієнтованою та самостійною діяльністю щодо вирішення складних

спеціалізованих задач і практичних проблем професійної (професійно-технічної) освіти та галузі економіки шляхом урахування особливостей діяльності інженерів-педагогів економічного профілю; механізмів активного розумового процесу; реалізації потенційних можливостей; створення емоційно комфортного клімату; вироблення адекватного емоційно-оцінного ставлення; систематичного моніторингу рівнів сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності та необхідних коригувальних дій.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка дієвості структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності»** – описано організацію та проведення експериментального дослідження з перевірки дієвості структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності.

Дисертантка доволі глибоко висвітлила організацію, зміст та етапи перевірки дієвості структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності за визначених психолого-педагогічних умов і навчально-методичного забезпечення. Це забезпечило вірогідність отриманих результатів. Детально розглянута методика дослідження, її особливості і труднощі, які були в процесі експерименту. Оригінально поданий аналіз результатів дослідження, за яким проглядається процес усунення визначених здобувачкою суперечностей, що є цінним. Достовірність висновків та ефективність упровадження структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності підтверджується якісним і кількісним аналізом отриманих результатів. Це визначає роль дисертантки в покращенні освітнього процесу.

Дослідження побудоване на ґрунтовній джерельній базі, яку здобувачка достатньо систематизувала. Вивчення наукової та психолого-педагогічної

літератури (загалом проаналізовано 259 найменувань) дало здобувачці підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків.

Достовірність і аргументованість результатів. Привертає увагу своєю обґрунтованістю експериментальна методика проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким використанням методів математичної статистики дали можливість О. С. Дудукаловій обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведено шляхом застосування методів математичної статистики (χ^2 -критерій Пірсона, t -критерій Стьюдента).

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 302 сторінки, основний текст викладено на 180 сторінках, що цілком відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в підготовку майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю: оновленого змісту практично-орієнтованої складової навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки та відповідного методичного забезпечення – «Вступ до спеціальності», «Економіка підприємства», «Основи інженерно-педагогічної творчості», «Креативні технології навчання», «Економіка та організація інноваційної діяльності».

Впровадження результатів дослідження було здійснено в освітній процес Бердянського державного педагогічного університету, Української інженерно-

педагогічної академії, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Херсонського державного аграрного університету.

Матеріали дослідження можуть бути використані в закладах вищої освіти під час професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю спеціальності 015 Професійна освіта (економіка).

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні теоретичні положення й висновки дисертації відображено в 14 публікаціях автора, з них: 5 статей у наукових фахових виданнях України з психолого-педагогічних наук, 1 стаття в закордонному науковому виданні, 8 тез доповідей у матеріалах конференцій.

У наукових працях повною мірою віддзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. Матеріали дисертаційної роботи О. С. Дудукалової були обговорені на міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого О. С. Дудукаловою дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи кандидатську дисертацію О. С. Дудукалової вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. Зважаючи на інтеграцію України до європейського освітнього простору в дисертаційному дослідженні варто було б проаналізувати закордонний досвід формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності в закладах вищої освіти, наприклад країнах Європи та ближнього зарубіжжя.

2. Здійснюючи аналіз сучасної теорії та практики формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності здобувачка не завжди аргументовано висловлює власне бачення певних аспектів проблеми дослідження, зокрема щодо особливостей інженерно-педагогічної діяльності зазначених фахівців.

3. Під час теоретичного обґрунтування та реалізації структурно-функціональної моделі авторка дещо обмежено подає інформацію щодо принципів формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності.

4. Вказуючи на недоліки традиційної підготовки майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю, вважаємо за доцільне більш ширше представити аналіз наявного навчально-методичного забезпечення дисциплін професійної та практичної підготовки.

5. Погоджуючись з виокремленими психолого-педагогічними умовами формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності бажано було б більш ґрунтовно описати критерії їх вибору та роль в цьому процесі експертів зі сторони науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти.

6. У процесі опису педагогічного експерименту бажано було б надати результати дослідження щодо сформованості готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності окремо за кожним із

закладів вищої освіти, де здійснювалося впровадження структурно-функціональної моделі.

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не знижують високої теоретичної та практичної цінності проведеного наукового дослідження, яке є концептуальним, цілісним, завершеним, що робить вагомий внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти.

Загальні висновки й оцінка дисертації

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація О. С. Дудукалової «Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами від 06.09.2016 р.), які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор – Дудукалова Олександра Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
машинознавства і транспорту
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Р. М. Горбатюк